

mindenkor édes kevés. Így azután, ha ilyen képletre épül is mese s a mesebe keveredik is valódiságában megragadott alak (pl. a *regény* Veronikája) mindez nem teszi érvényesebbé e még iróniája és humora sem elfogadhatóbbá. Ez az életvitel a valóságban afélreállásé, a művészetben a játéké. Kétségtelenül mindakettő az idegekre megnyugtatólag hat, a lánghoz azonban, amit a szellemben és az alakítóban tisztelünk — méltatlan.

Gaál Gábor

D I S P U T A

TAMÁSI ÁRON ÉS A CSELEKVŐ ERDÉLYI IFJUSÁG

Bár azzal szoktak megvádolni bennünket, hogy a szellem jelentőségét alábecsüljük, mégis mi vagyunk azok, akik az írótól a legtöbbet várjuk: köldöknézés és felelőtlen füstölgés helyett népének öntudatraébresztését a gazdasági, társadalmi és nemzeti balsors teszesztő korszakában, az egészséges történelmi kibontakozás útjának megmutatását emberi jólét és boldogság felé. Aggódva figyeljük az erdélyi magyar író magatartását is népével és a változások új kérdéseivel szemben egy olyan gyökeres nemzeti átrétegződés napjaiban, amelyet a kisebbségi középosztály szét hullása s a földművesrétegek városbatolulása jellemez. Szorongva lessük, hol a magyar költő abban az időben, mely az egyetemes magyar elszegényedés ideje, milyen a költő és a nép viszonya akkor, amikor a szemünk láttára alakul ki — a szlovenszkói *Peéry Rezső* szavaival élve — a magyar szegénynemzet.

Ha lapunkban *Tamási Áronról*, a székely nép művészeréről szólottunk, csak azt vetettük mindig a szemére, hogy nem hordozza eléggé a székely változások felelősségét s kallódó ősi néphitet rögzít, amikor a világ négy sarka felé szétszóródó székely szegénynépnek új történelmi öntudatra van szüksége. Érthető ezek után, hogy érdeklődéssel kísértük Tamási Áronnak a Brassói Lapok hasábjain most megjelent cikksorozatát a cselekvő erdélyi ifjúságról, annál is inkább, mert az író ebben a cikksorozatban szabatosan hozzászól a demokratikus szellemi arcvonal nemrég felmerült kérdéséhez.

Tamási Áron újból hitvallást tesz demokratikus meggyőződése mellett. Azt írja: „... levágtak arról a testről, amelyen a felsőbb osztályok ma is igazságtalan uralmat gyakorolnak a nép felett, de mint a falu emberi szószólója, azt a kárpótlást és feladatot kaptam érte, hogy ebben a kisebbségi helyzetben a *dolgozó magyarságot* életünk gerincévé tehessem.” Tiszta beszéd ez, benne van mindaz, amit a demokratikus magyar írótól megkövetelünk. Állásfoglalás a magyar reakcióval szemben és állásfoglalás a kisebbségi dolgozó tömegek mellett. Ami azonban merőben új Tamási Áron legutóbbi megnyilatkozásában, az határozott irányadása, mellyel közös arcvonalat ajánl az erdélyi magyar szellemi munkások különböző csoportosulásainak a demokratikus népi célok érdekében. Bár az a mód, ahogyan Tamási Áron a demokratikus szellemi népfront kérdését csupán *ifjúsági* kérdésé teszi, az új nemzedékre korlátozza a demokratikus szellemi átcsoportosulás nagyhorderejű követelését, mégis örömmel ragadjuk meg az alkal-

mat, hogy őszinte szóra őszinte szóval feleljünk, bizván abban, hogy az ifjuság demokratikus szellemi egysége is új viszonyokat teremt a kisebbségi magyar közélet egész területén.

Tamási Áron állásfoglalását a demokratikus szellemi arcvonal kérdésében azok az új jelenségek váltották ki, amelyek a legutóbbi időben tűntek fel a fiatal erdélyi magyar értelmiség életében. Egyfelől a *Hitel* vetette fel a „cselekvő fiatal magyarok” programját, melyről a *Korunk* mult számában mutattuk ki, hogy az eddigi erdélyi magyar szellemi fejlődéssel éles ellentétben feudális-fasiszta jellegű, másfelől „a népvalóság hirdetői” is megmozdultak, ahogyan Tamási Áron a következőzetes demokratákat nevezi s akiről ő maga mondja, hogy „ismét új erővel bővülve, nem az irodalom területén, hanem szellemi közéletünk szövevényes problémáival a homlokukon jelentek meg.” Tamási Áron nem veszi észre, hogy ebben a két erdélyi jelenségben világfrontok néznek farkasszemet, nem látja, hogy a *Hitel* új magyar rendi ideológiája szakítás a kisebbségi magyar ifjúsági mozgalmak demokratikus népi hagyományaival. Visszafelé gondolkozva közös őst fedez fel az *Erdélyi Fialatok* annakidején átfogó mozgalmában s amikor a felmerült jelenségekkel szemben állásfoglalásra kényszerül, meggondolás: nélkül egyszerűen az ellentétes irányok egysége után kiált. Azt írja: „Végső következtetés gyanánt tehát nem tudok más utat ajánlani az épülő jövő felé, mint az Erdélyi Fialatok népi humanizmusának, a *Hitel*ben hirdetett újraértékelésnek és a baloldaliak szocializmusának az összefogását.”

Tamási Áronnal tökéletesen megegyezünk, amikor így ír: „Közös a töretetlen és céltudatos törekvés is, hogy az erdélyi magyar nép megmentésére kell sietni és ezt a tömeget minél előbb gazdasági és szellemi életünk tengelyévé kell tenni.” Kétkedünk azonban abban, hogy a *Hitel* cikkirői is így gondolkoznának, akik szerint „a nép nem alkotóképes” és korántsem a magyar néptömegek demokratikus aktivizálására, hanem „új nemesség” kialakítására van szükség, hogy ez a kaszt a népet „vezesse”, pontosan Hitler ismert Führer-elve szerint. Joggal tartunk tehát attól, hogy Tamási Áron maga veszélyezteti illuzióival a nagyszerű kezdeményezést és végzetes tévedésének az egész terv áldozatul esik. Közös ügyünkért történik, a demokratikus magyar szellemi erők összefogásáért, ha elemzés tárgyává tesszük, hol és mennyiben lendül át az író népi realizmusa a puszta képzeletjáték jámbor öncsalásává az ifjúsági egység kérdésében.

Az Erdélyi Fialatok ma már elhalkult mozgalmáról tömör és kifogástalan képet ad Tamási Áron. Azt írja róluk: „Igen erős szellemi kapcsolatot tartottak fenn a leghaladóbb magyarországi ifjúsági mozgalmakkal. Mindig hangoztatták annak a szükségességét, hogy a középeurópai államoknak szellemi és gazdasági együttműködésre kell törekedniök, sőt a halott magyar nagyságok közül ideálnak mindenekelőtt *Kossuthot* tekintették. Mindez határozottan mutatja, hogy az Erdélyi Fialatok a *népi demokrácia* jegyében küzdenek.” Találón jellemzi Tamási Áron azt is, hogy miért kellett az Erdélyi Fialatok nagyarányúan induló mozgalmának alulmaradnia a, hagyományos magyar politikai és egyházi érdekcsoportokkal támadt küzdelmében. „Véleményem szerint” — írja — „gőzölgő mocsárba vezető taktika helyett a „bátor” és elszánt kiállítás utját kellett volna; választani.” Annál kevésbé érhető ezek után, hogy Tamási Áron az új tekintélyelveket hirdető és eleve demokráciafaló *Hitel*-ről így ír: „...a mostani *Hitel*nek a megjelenése a legfigyelemreméltóbb eredmény, amit a cselekvő erdélyi ifjuság az utóbbi években elért.” A francia forradalom szabadságeszményével szemben rendi hagyományokat

idéző fiatalokat szinte hihetetlen vaksággal egy sorba helyezi a harcok demokrácia útján indult Erdélyi Fiatalokkal. „S ha jól meggondolom”, — írja Albrecht Dezsőről és társairól — „a Hitel ifju magyarjai is ezen az uton kívánnak haladni, ami első pillanatra nem indokolja meg a különszakadás tényét, sem azt a magtartást, mintha semmi közük nem lenne az elődhoz: az Erdélyi Fiatalokhoz,”

Nem, Tamási Áron nem azokról a tagadhatatlanul demokratikus fiatalokról ír így, akik, mint a Hitel egy régebbi, szelidebb évfolyamának jóhiszemű munkatársai, akaratlanul és tudtukon kívül kerültek bele a fasiszta zászlóbontás árnyékába Tamási Áron kifejezetten *Albrecht Dezső* radikalizmusát üdvözli s így félreérthetetlenül a Hitel kereteibe ült jobboldali klikkre vonatkozik „a Hitel ifju magyarjai”-nak méltatása is. Szól pedig ez a méltatás imígyen: „A szigorúság a magyarság bűneivel szemben és a romantikamentes megállapítás az erényekkel kapcsolatban természetesen Széchenyit idézte fel a zászlójukra eszménykép gyanánt. Széchenyi mellett a *Szekfű* nevét is sűrűn idézik s magam is érzem, hogy van szellemi rokonság kettejük között, mármint Szekfű és a Hitel között, hiszen a magyar szellemi életben, különösen az utóbbi időben, Szekfű is azt szokta tenni, amit a Hitel fiatal magyarjai tesznek: felismeri a szellemi revízió gondolatát és az új népi áramlatok erejét s felismeréséhez egyidőben, de utólag bizonyára, elméletet alakít ki.” Mi tudjuk: Neohungária és az új magyar rendiség elméletét. Magyar imperialista vágyálmok ura katasztrófapolitikáját. És tudja; ezt más is, *Szentimrei Jenő* is például, aki éppen a Brassói Lapokban leplezte le multkor Szekfű Gyulát és a Széchenyi-kultuszt, a Kossuth-becsmérlőket s mindazokat, akik a „történelmi újraértékelés” és „önvizsgálat” tetszetős jelszavai alatt voltaképpen egy katolikus-habsburgista nagybirtokos-oligarchia restaurációs törekvéseinek gyártanak alkalmas történelemszemléletet. Csak Tamási Áron nem látja ezt. Meg kell nyíltan mondanunk: valósággal felelőtlen saját harcával, saját célkitűzéseivel, saját ifjusági kezdeményezésével szemben!

Ha nem ismernők Tamási Áron demokratikus felfogását s nem látók éppen a szóbanforgó cikksorozatban azt, hogy határozottan lándzsát tör az eddig mindenünnen kirekesztett baloldalnak az erdélyi magyar közéletben való szerephezjutása mellett, azt hinnők, a Hitel új magyar rendi ideológiájának falaz. De ilyesmit is ír s ez megnyugtató: „Ha a népválóság hirdetői nem adtak volna felfogásuknak hangot és ujabban nem mozgolódnának egyre jobban, ugyis érezném, hogy az önmagunk és népünk újraértékelése és a kissé romantikus népi demokrácia mellé hiányzik valami, ami nemcsak a világ fejlődéséhez való igazodásunkat mutatja, hanem a mi új gazdasági és társadalmi szervezkedésünket is egészségesé tenné. Ez pedig a szocializmus, amely nem elégszik meg a népi demokrácia nagyon tágan értelmezhető eszmekörével, hanem valóban azt jelenti, amit a demokráciának jelentenie kéne: a dolgozó nép uralmát.” S a baloldalért száll sikra Tamási Áron az *Erdélyi Helikon* látszategységével szemben is, irván: „Gyakorlatilag... a helikoni kollektivitás is szembetűnően félszeg, hiszen sem a könyvkiadványai között, sem a folyóiratának írásai között nem találhatunk olyan irodalmi műveket, amelyekben a társadalmi és az emberi kérdéseket világnézetileg **forradalmi módon próbálná** az író fejtegetni.” Ez a határozott demokratikus fellépés felhatalmaz minket arra, hogy bizalommal viseltessünk Tamási Áron jóhiszeműsége iránt. Világos, hogy ilyen gondolkozással ő maga is máglyára kerülne **abban** az új magyar rendiségben, amelynek szószólói csöppet sem tagadják, hogy Hitlertől veszik a példát.

Számunkra **nem** marad más hátra, mint az, hogy a Hítel igazi szándékainak félreismerését Tamási Áron részéről a művészlélek szinte **gyermekies jóhiszeműségének** tekintsük s a Sikeres felültetésért Albrecht Dezsőék sima modorát és diplomatikus ügyességét dicsérjük. A valóban haladókat semmiesetre sem fogja eltántorítani a Tamási Áron javasolta demokratikus ifjúsági arcvonaltól az a körülmény, hogy az író végtelen jámborságában ebbe a népi arcvonalba akarja bevonni a Hítel rendi fantasztáit is. A haladók egy percre sem vonják kétségbe és komolyan értékelik is Tamási Áron célkitűzéseinek maradéktalanul demokratikus voltát. Jól tudják, hogy Tamási Áron elképzeléseiben a magyar munkások, földművesek és kispolgárok életérdekeiről van szó, a szegénynemzet osztályharcáról s a magyar kultúra népi küldetéséről. Szavuk van azonban ebben a kérdésben a Hítel Führer-jelöltjeinek is. S ha Tamási Áron *felítelnék* szabja ki a demokratikus szellemi arcvonal elé a Hítel részvételét, valóban azoktól teszi függővé az erdélyi magyar kultúra népi megújulását, akiknek, ha elveikhez következetesen maradnak, csak **egy** kulturcéljuk van: elsikkasztani mindazt, ami Kazinczy Ferencről Petőfi Sándorig és Ady Endréig magyar demokrácia volt.

Ami pedig az „erdélyiség” és a „nemzetköziség” kérdését **illeti**, hagyjuk a vitát! *Talajtanul* nemzetközi csak a nagytőke. A mi **nemzetköziségünk** saját népünk érdekeinek védelmére, magyar tömegeink **sorsának** vállalására kötelez s azt az emberi szolidaritást jelenti, amelyben találkozunk a földkerekség minden kisémmizettjével és testvéreinek érünk minden demokratikus népi törekvést. Az erdélyi magyar szellemiség vonatkozásaiban úgy a többi romániai kisebbség demokratikus szellemi törekvéseit, mint a román demokraták tudományos, irodalmi és művészeti harcát is a román nép új történelmi öntudata érdekében! A terminológiai félreértéseknek és spekulatív aggályoskodásoknak különben **éppen** a demokratikus szellemi arcvonal **velhető** elejét, ahol szívesen, bizuk majd magára Tamási Áronra a **döntést**, vajjon „nemzetköziség”-ünk harcos demokrata „erdélyiség”-ünk akadálya, **vagy tán éppen ellenkezőleg**, magyar népi odaadásunk legtisztább biztosítéka-e?

Tamási Áron szerint a harcot a magyar maradiság ellen **„immár nyiltan** is meg kell vívni, betűk és *cselekedetek* útján” A legközelebbi feladat aligha lehet más, mint a demokratikus erdélyi magyar szellemiség képviselőinek megszólaltatása, egy minden sémától mentes, valóban népi és az erdélyi magyar valóságban gyökerező szellemi munkaterv felállítása s: demokratikus tömörülés a reális erdélyi magyar célok érdekében.

Balogh Edgár

HELYREIGAZÍTÁS

Áprilisi számunk 311. oldalán a második bekezdés utolsó mondatában a „kartellt” szó helyett „kivitel” olvasandó.